

israil'in kuzey irak politikası ve türkiye

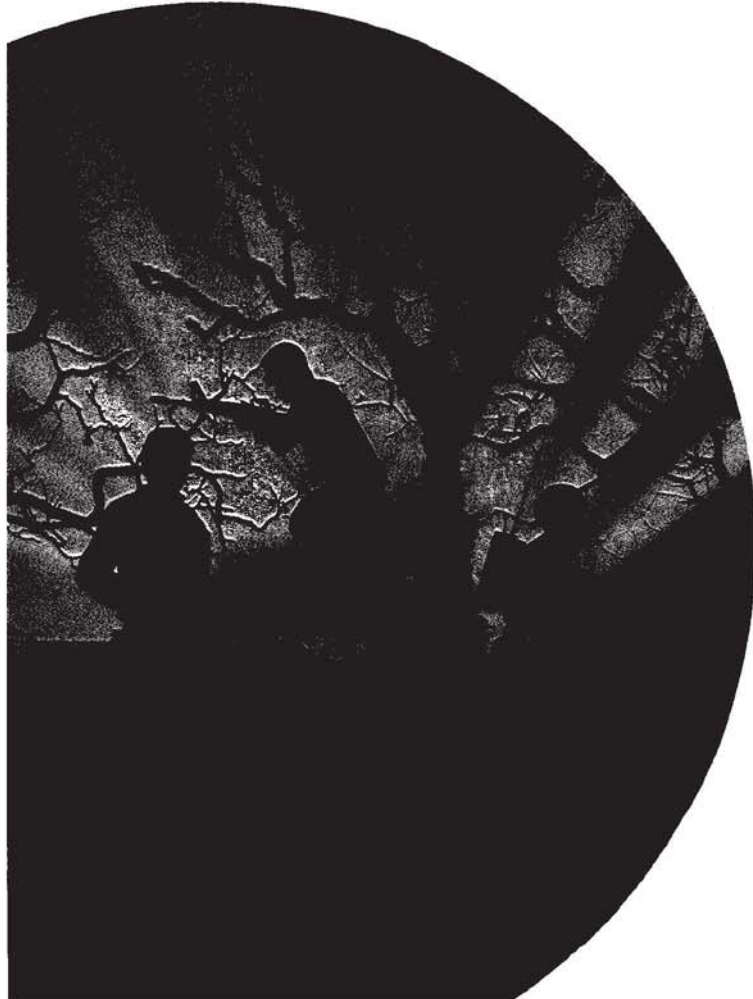
SELİN BÖLME

Araştırmacı - SETA

İsrail'in dış politika stratejisine baktığımızda "tehdit" algısının çok büyük olduğunu görürüz. Kuruluşundan bu yana varlığını tehdit altında hissettiği bu coğrafyada İsrail Devleti, etrafındaki Arap çemberini çeşitli stratejilerle kırma çabasındadır. Bu güdülenme İsrail'i savunma devletinden saldırı devletine dönüştürmüş, kimi zaman Mısır örneğinde olduğu gibi Arap bloğunu ikili anlaşmalarla bölmeye çalışmış kimi zaman ise Amerika'nın bölgedeki etkinliğine ve verdiği desteğe dayanmıştır. İsrail'in etkin şekilde izlediği bir başka politika ise Arap devletlerini Arap olmayanlarla dengelemek için bölgenin çok parçalı etnik yapısından faydalanmak olmuştur. Bu politikanın bir uzantısı olarak İsraili yetkililer, I. Dünya Savaşından sonra Orta Doğu'da yeni devletlerin kurulması sürecinde Türkiye, İran, Irak ve Suriye sınırları içinde kalan Kürt nüfus ile ilişkileri sıcak tutmayı bölgesel çıkarlar açısından önemli görmüşlerdir.

İlişkilerin Tarihi Kökenleri

Yahudi - Kürt ilişkilerinin kökenleri yakın geçmişe kadar Kuzey Irak'ta yaşamış olan Yahudilerin varlığına

ğına atıfla 2,500 yıl öncesine kadar dayandırılabilir. Toplumsal anlamda ilişkilerin ötesinde, İsrail Devleti ile Kuzey Irak bölgesinde yaşayan Kürtler arasındaki stratejik temasların başlangıç noktası olarak Mossad'ın (İsrail İstihbarat Teşkilatı) ilk şefi olan Reuven Şiloah'ın 1931 yılında İsrail istihbarat görevlisi olarak Bağdat'a gitmesi gösterilmektedir.² Şiloah bölgede üç yıl kalmış. Kürtlerle ilişkiler kurmuştur. Yahudi-Kürt siyasi işbirliğinin temellerinin bu dönemde atıldığı belirtilmektedir.³ Kurulacak olan İsrail Devleti'nin Arap çemberi içinde kalacağını ve çatışmanın kaçınılmaz olduğunu düşünen Şiloah, bu kuşatmayı dengeleyebilmek için dış çemberde yer alan Arap olmayan ülkelerle ilişkileri güçlü tutmanın gerektiğini öngörmektedir. Türkiye, İran ve Etiyopya bu anlamda önemlidir.⁴ Ancak bunun yanı sıra, diğer önemli unsur ise bölgede bulunan Arap olmayan azınlıklardır. Bunların başında ise Irak devleti ile hiçbir zaman uyuşmayan Kürt nüfus gelmektedir. Şiloah tarafından geliştirilen bu "çevreleme stratejisi" Başbakan David Ben Gurion tarafından İsrail'in kuruluşundan 1979'a kadar politikasının temel eksenine haline getirilecektir.⁵ Yahudi istihbaratının bu dönemde Kürt hareketinin Avrupa Temsilcisi olan Kamuran Ali Bedirhan ile bağlantı kurduğu ve Bedirhan'ın 1948'de İsrail Devleti kurulduktan sonra, İsrail Dışişleri Bakanlığı Orta Doğu İşleri Bölümüne bir rapor sunduğu ileri sürülmektedir. Bedirhan raporda, Suriye ve Lübnan'ın İsrail'e karşı etkisiz kalması için buradaki azınlıkların isyana teşvik edilmesinin şart olduğunu dile getirmiştir.⁶

1961 yılı İsrail ile Kuzey Irak'taki Kürtler arasındaki ilişkiler bakımından dönüm yılı olmuştur. Irak'taki Arap milliyetçiliğine dayalı politikanın iyice sertleşmesi ve asimilasyoncu bir hal alması neticesinde, Kuzey Irak'taki Kürtler Bağdat rejimine karşı ayaklandılar. Bölgede güçsüz bir Irak devletinden çıkar sağlayacak ülkelerin başında ABD, İran ve İsrail gelmekteydi. Bölgede etkinlik elde etmek isteyen SSCB'nin de devreye girmesi ile 1975'e kadar dalgalanmalarla sürecek ayaklanmalar bu ülkelerin çatışan çıkarlarının bir aracı oldu.⁷ 1963'de Irak ve Suriye'de Baas Partisi'nin iktidarı ele geçirmesinin ardından iki ülke arasında hızlı bir şekilde birleşme yönünde atımlar atılması, İsrail'in tedirginliğini artırdı. Irak'ın güçlenmesi İsrail için ciddi bir tehdit oluşturmaktaydı. İsrail bu dönemde Kuzey Irak'ta ayaklanan Kürtlerle temasa geçti. Molla Barzani ile

ilk görüşme 1963 yazında SAVAK (İran İstihbarat Teşkilatı) aracılığı ile gerçekleşti. Mossad Başkanı General Meir Amit SAVAK Başkanı ile görüşerek, Kürtlere yardım etmek için izin istedi. Anlaşmanın sağlanmasından sonra SAVAK denetiminde bölgeye İsrail tarafından silah sevkiyatı yapıldı.⁸ Bu döneme ilişkin olarak, İsrail'in Molla Mustafa Barzani'ye Irak'a karşı isyanı yürütmesi karşılığında düzenli para yardımında bulunduğu da ileri sürülmektedir.⁹

Siyasi temasları sürdürme çabasında olan İsrail adına dönemin Savunma Bakan Yardımcısı Şimon Peres ile Kürtlerin Avrupa Temsilcisi Kamuran Ali Bedirhan 1964 yılında bir araya gelirler.¹⁰ Yapılan görüşmede Kürt gerillalarından bir grubun İsraililerden askeri eğitim almasına karar verilir ve 1965 sonlarında İsrail eğitim üzere üç subayını Kuzey Irak'a gönderir.¹¹ İsraili eski General Rafael Eitan anılarında 1969 yılında Kuzey Irak'a giderek ayaklanmayı yakından gördüğünü ve ayaklanmayı daha yaygın savaşa dönüştürme konusunda görüşüğünü aktarmaktadır.¹² Aynı yıl Kerkük petrol rafinerisinde çıkan yangın ve konuyla ilgili Irak devlet basın organlarında çıkan Kürtlerin petrol rafinerisini sabote ettikleri ve olayın profesyonel bir biçimde planlandığı haberleri olayların ardında İsrail'in olduğu söylentilerine neden olmuştur.¹³

Avrupa Temsilcisi olan Kamuran Ali Bedirhan ile bağlantı kurduğu ve Bedirhan'ın 1948'de İsrail Devleti kurulduktan sonra, İsrail Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu İşleri Bölümüne bir rapor sunduğu ileri sürülmektedir. Bedirhan raporda, Suriye ve Lübnan'ın İsrail'e karşı etkisiz kalması için buradaki azınlıkların isyana teşvik edilmesinin şart olduğunu dile getirmiştir.

İsrail açısından Kuzey Irak'taki Kürtlere verilen desteğin iki önemli nedeni olduğu açıktır. Birincisi isyanın sürmesi Irak'ta istikrarsızlık yaratmakta ve Bağdat hükümetini askeri, siyasi ve ekonomik anlamda yıpratmaktadır. İkincisi Kürtler, Arap topraklarına sızmakta ve bilgi edinmekte zorluk çeken İsrail'in bölgedeki gözü kulağı olmaktadır. Bu dönemde, Iraklı bir pilot İsrail'e Rus yapımı MIG uçağı ile kaçır. İsrail'e Irak'ın askeri teknolojik gücünü öğrenmesi açısından önemli bir avantaj sağlayan bu olayın da Kürtler tarafından organize edildiği ileri sürülmektedir.¹⁴ İsrail ile ilişkiler Bağdat yönetimi al-

tında ezilen ve bağımsızlık arayan Kürtler için para, silah ve istihbarat desteği anlamına gelmektedir. Ayrıca İsrail gibi güçlü bir devletin destek olması bölgede yalnız olan Kürtler açısından bulunmaz bir fırsattır. Irak'ın Kürtleri imha etmek için tüm gücünü kullanmasını engelleyen temel sebebin İsrail olduğunu söyleyen Kamuran Ali Bedirhan, "...İsrail bir Arap ülkesi değildi, küçük bir ülkeydi, ancak Irak ve Suriye'yi korkutacak ve Kürtlerin gücünü arttıracak askeri bir güce sahipti."¹⁵ sözleri ile Kürtlerin İsrail ile kurdukları ilişkilerin sebebinin açıklamaktadır.

İsrail'in savaş sonrasında ele geçirdiği Sovyet yapımı silahları Kürt isyanına destek vermek için Barzani kuvvetlerine gönderdiği ileri sürülmektedir. Aynı yıl Molla Mustafa Barzani İsrail'i ilk kez ziyaret eder. Ziyaret gizli gerçekleşir. 1973 yılında bu ziyaretlerin ikincisi gerçekleşecektir.

1967 Savaşından sonra İsrail - Kürt yakınlaşması yeni bir boyut kazanır. İsrail savaşı kazanmış, ancak etrafındaki Arap çemberi daha büyük bir tehdit haline gelmiştir. Bu ortamda Irak'taki Kürt hareketi İsrail'in gözünde daha önemli hale gelmiştir. İsrail'in savaş sonrasında ele geçirdiği Sovyet yapımı silahları Kürt isyanına destek vermek için Barzani kuvvetlerine gönderdiği ileri sürülmektedir.¹⁶ Aynı yıl Molla Mustafa Barzani İsrail'i ilk kez ziyaret eder. Ziyaret gizli gerçekleşir. 1973 yılında bu ziyaretlerin ikincisi gerçekleşecektir. Saklanan bu ziyaretler, 28 Eylül 1980 de İsrail Başbakan'ı Begin'in, İsrail'in Kürtlere para, silah ve eğitim sağladığını ilk kez açıklaması ve 29 ve 30 Eylül tarihli İsrail gazetelerinin Barzani'nin 1960larda ve 1970li yılların başlarında İsrail'e birkaç gizli ziyaret gerçekleştirdiğini yazmaları üzerine su yüzüne çıkar.¹⁷ Şubat 2004'te Radikal Gazetesinden Murat Yetkin'in sorularını yanıtlayan İsrail Dışişleri Eski Müsteşarı Alon Liel de 1960'larda, 70'lerde Molla Mustafa Barzani'ye İsrail'in destek verdiğini söylemektedir.¹⁸

1967 Savaşının Kuzey Irak'taki başka bir sonucu, bölgede yaşayan özellikle Yahudi nüfusun savaş sonrası büyük baskılara maruz kalmış olmasıdır. Kuzey Irak'ta yaşayan Yahudiler İsrail'in bölge ile irtibatında aracı olmuşlardır. 1950'lerde "Ezra" ve "Nehemya" adlı operasyonlar ile bu insanların büyük bölümü İsrail'e götürüldüler.¹⁹ Baskılara maruz ka-

lan gerideki 3.000 kadar Yahudi, Kürtlerin yardımı ile 1970-1971 arasında aralıklarla İran üzerinden İsrail'e kaçırılmışlardır.²⁰

Irak ile İran arasında 1975 yılında imzalanan Ceza-yir Anlaşması, İsrail-Kürt ilişkileri açısından da dönüm noktasıdır. Anlaşma sonrasında İran, Şatt-ül Arab'ın eşit kullanım hakkını elde etmesi karşılığında sınırlarını kapatır ve Kürt hareketine verdiği yardımı keser. İran sınırının kapatılması Kürt isyanına gelen bütün yardımın da kesilmesine ve İsrail'in Kuzey Irak'taki Kürtlerle etkin temasının sona ermesine neden olmuştur. İsrail'in 1991 Körfez Savaşı'na kadar bölgedeki Kürtlerle olan bağlantıları tamamen kopmasa da oldukça zayıflayacaktır.

Körfez Savaşı, Bağdat'ın askeri ve siyasi gücünü zayıflatırken kuzeyde Kürtler, güneyde ise Şiiilerin bu ortamdan yararlanarak ayaklanmasına ortam yaratmıştır. ABD'nin bu dönemde Irak'ı içeriden vurmak için muhalif gruplarla yaptığı görüşmelere Kürtlerle temasını tamamen koparmayan İsrail'in aracılık ettiği ileri sürülmektedir.²¹ 21 Ağustos 1990 tarihinde MİT Müsteşar Yardımcısı Hiram Abbas'ın dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a verdiği raporda, bölgede İsrail'in güçlü bir istihbarat ağı olduğunun vurgulanması İsrail'in Kuzey Irak'taki etkinliğinin devam ettiğini göstermektedir.²² İsrail Dışişleri Bakanı David Levy'nin 1991'de ayaklanma başladığı zaman Reuters Ajansı tarafından dünyaya duyurulan açıklaması da İsrail'in Kürt hareketine verdiği desteği göstermektedir. Levy yaptığı açıklamada ABD'nin Kürtlere yeterince silah vermediğini; yapılan silah yardımının buradaki Kürtlerin aç karnına değil tok karnına ölmesine yarayacağını belirtmektedir.²³

1991 Körfez Savaşı dönemi, İsrail'in bölgedeki Kürt gruplar üzerinde daha rahat temas sağlamasına olanak vermiş ancak bu dönemde sık sık dile getirilen İsrail-Kürt yakınlaşması savaş sonrası ivme kaybetmiştir. Bunda Körfez Savaşını izleyen dönemde İsrail'in yakın askeri ve stratejik ilişkiler kuracağı Türkiye'nin ve ABD'nin Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması yönündeki görüşleri etkili olmuştur.²⁴ 20 Mart 2003'de ABD'nin önderliğindeki koalisyon güçlerinin Irak'ı işgaliyle birlikte İsrail ile Kuzey Irak'taki Kürt hareketi arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem başlar.

Irak Savaşı Sonrasında İlişkiler ve Türkiye

Amerika'nın 11 Eylül saldırıları sonrasında politika-

larındaki değişim, Irak'a karşı başlattığı savaş, Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve Irak'ın içine düştüğü kaos bir kez daha Kuzey Irak'ta bir Kürt Devleti'nin kurulma ihtimalini gündeme getirmiştir. İsrail açısından Körfez Savaşı sırasında bombalarının hedefi haline geldiği Irak'ta merkezi yönetimi zayıflatacak bir Kürt Devleti'nin kurulmasının avantajları olduğu açıktır. Savaş öncesinde Kürt peşmergelerin İsrail tarafından askeri eğitimden geçirildiği, bunlara Tel Aviv tarafından silah yardımı yapıldığı iddiaları gündeme gelmiş; ancak İsrail tarafından bu iddialar yalanlanmıştır.²⁵ İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın eski üst düzey yetkililerinden Oded Yinon, Dünya Siyonist Örgütü'nün yayın organı Kivunim dergisinde 1982 senesinde yayınlanan '1980'lerde İsrail için Strateji'²⁶ başlıklı yazısında İsrail'in bölge politikasının ana hatlarını çizmektedir. Yinon makalesinde Orta Doğu'daki bütün ülkelerin çok zayıf durumda bulduklarına, çünkü bu ülkelerde kurulan devletlerin, yapay sınırlar içinde bir arada yaşamak istemeyen etnik ve dini cemaatleri toplayarak kurulduklarına değinir. Bu gerçekten hareketle, İsrail'in bir devlet olarak ayakta kalabilmesi için bu manzaraya uygun biçimde bölge devletlerinin bölünmesi gerekliliğini ifade eder. Yinon'a göre Irak etnik ve mezhebi temeller üzerinde bölünecektir; kuzeyde bir Kürt devleti, ortada bir Sünni ve güneyde ise Şii devleti kurulacaktır.²⁷ Irak'ta Saddam Hüseyin rejiminin yıkılmasından sonraki süreçte etnik-sekter kimlikler ön plana çıkmış ve İsrail'in ön gördüğü bölünme devletleşme boyutunda olmamakla birlikte gerçekleşmiştir. John Mearsheimer ile Stephen Walt daha sonra genişleterek kitap haline getirdikleri *'İsrail Lobisi'* başlıklı makalelerinde Amerikan dış politikası üzerinde İsrail'in tercihlerinin etkinliğine dikkat çekerek, Irak savaşının aslında İsrail'in politik çıkarlarına hizmet ettiğini ileri sürmektedirler.²⁸

Mayıs 2003'te ABD'nin Irak'ta yürüttüğü ana askeri operasyonun sona ermesinin ardından, ülkedeki yönetimin bundan sonra hangi esaslara göre kurulacağı tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde İsrail basınında Kuzey Irak'ta bağımsız veya özerk bir Kürt devletinin kurulmasını destekler nitelikte yazılar çıkmıştır.²⁹ 2004 Haziran'ında Pulitzer ödüllü Amerikalı gazeteci Seymour Hersh, *The New Yorker*'da yayınlanan 'B Planı' isimli makalesinde İsrail'in Kuzey Irak'ta yürüttüğü faaliyetleri açıkça dile getirmektedir. Hersh, makalesinde 2003 sonundan beri

Kuzey Irak'ta yüzlerce İsrail askeri ile ajanının, Irak'taki direnişi bastırmaları için Kürt komandolarını eğitimden geçirdiğini ifade etmektedir. Makalede ayrıca iki İsraili yetkilinin görüşleri aktarılmaktadır. Eski bir İsraili yetkili "Kürtler Irak'ta ABD'ye yakın olup ayakta kalan tek grup. Tek sorun, bunu Türkiye'yle nasıl bağdaştıracağız" şeklinde konuşurken; bir başkası "Bakın İsrail, Kürtleri her zaman Makyavelci bir tarzda Saddam'a karşı denge unsuru olarak desteklemiştir. Bu 'realpolitik'tir. İsrail Kürtlerle ittifak yaparak İran, Irak ve Suriye'de gözü ve

Orta Doğu'daki bütün ülkelerin çok zayıf durumda bulduklarına, çünkü bu ülkelerde kurulan devletlerin, yapay sınırlar içinde bir arada yaşamak istemeyen etnik ve dini cemaatleri toplayarak kurulduklarına değinir. Bu gerçekten hareketle, İsrail'in bir devlet olarak ayakta kalabilmesi için bu manzaraya uygun biçimde bölge devletlerinin bölünmesi gerekliliğini ifade eder.

kulağı oluyor. Bu Bush yönetimi için kabul edilemez değil." açıklamasını yapmaktadır. Hersh makalesinde İsrail'in Washington Büyükelçiliği Sözcüsü Mark Regev'in "Bu haber doğru değil ve söz konusu hükümetler de bunu biliyor" sözlerine yer vermektedir. Bunun yanı sıra Kürt yetkililer ile ABD Dışişlerinin yorum yapmadığına da değinir.³⁰ Haberin yankılarının ardından Ankara'nın rahatsızlığını dile getirmesi üzerine İsrail'in Ankara Büyükelçisi Pinhas Avivi İsrail'in Irak'ın kuzeyinde hiçbir aktivitesi olmadığını dile getirmiştir.³¹ Ancak haberlerin arkası kesilmez. Temmuz ayında Haaretz gazetesinde çıkan bir makalede İsrail'in Kürt liderler Mesud Barzani ve Celal Talabani ile toplantı yaptığı yayınlanır. Ancak İsrail Başbakanı bu iddiaları yalanlayarak "İsrail Kürtleri desteklemenin Türkiye ile ilişkiler bakımından hassas bir konu olduğunun farkındadır. İsrail Kürtleri desteklemek yerine iyi ilişkileri devam ettirmektedir" açıklamasını yapmıştır.³²

İsrail'in bölgedeki Kürt hareketini desteklemesi, özellikle 1996 sonrasında askeri boyutu ağırlık kazanarak gelişen Türkiye-İsrail ilişkilerini de zedelemiştir. Körfez Savaşı sonrasında kurulan yakın ilişkilerin sınırları zaman geçtikçe ortaya çıkmıştır. Türkiye ve İsrail Kuzey Irak'ın geleceği konusunda ortak politi-

kaları paylaşmamaktadır.³³ PKK terörü nedeniyle Kuzey Irak'taki gelişmeleri yakından takip eden Türkiye, sınırında bağımsız bir Kürt devleti veya federal Kürt bölgesi istememektedir. Türkiye yeni Irak'ta üniter devlet yapısının muhafaza edilmesini uzun süre savunmasına rağmen bugün ise federal yapıyı kabullenmek zorunda kalmıştır.³⁴ İsrail açısından bakıldığında ise Irak'ın bir bütün olarak kalması ve güçlü bir merkezi yönetim altında birleşmesi problem yaratmaktadır. Oysa Kuzey Irak'ta kurulacak ve doğal olarak bütün komşularıyla problemlili bağımsız bir Kürt devleti İsrail'in en önemli sıçrama taşı haline gelecektir. İsrail kendisini yalnız hissettiği Türk-Arap-Fars stratejik havzasında Kürt kartını kullanarak bir manevra alanı açma ve müttefik kazanma

İsrail Dışişleri eski müsteşarı Alon Liel Irak'ın parçalanması durumunda, kuzeyde bir Kürt devleti kurulması ihtimalinin İsrail'in çıkarlarına aykırı olmadığını ancak Türkiye böyle bir şey istemediği halde Kürt devletine destek vermenin, teşvik etmenin çılgınlık olacağını söylemektedir. Alon Liel'in bir diğer argümanı da Türkiye'nin yanı sıra ABD de bunu istemezken İsrail'in böyle bir politika izleyemeyeceğidir.

amacındadır.³⁵ Ayrıca İsrail Türkiye'nin iç meselelerine müdahil olmayı ve Kürt meselesinde taraf duruma sokulmayı çıkarları açısından doğru bulmaktadır.³⁶ Kendisi için bölgede yeni sorunlar yaratmaktan kaçınan İsrail hükümeti, Türkiye'nin Kürt politikasında doğrudan ve aktif rol almak istemektedir. Özellikle PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması konusunda iki ülkenin bu konudaki işbirliği gündeme geldiğinde dönemin İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu Türkiye'ye terörizmle savaşta destek verdikleri ancak Öcalan'ın yakalanmasında rol almadıkları açıklamasını yapmıştır.³⁷

1991'de Türkiye'nin İsrail ile diplomatik ilişkilerini büyükelçilik düzeyine yükseltmesi ve 1994'te dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in İsrail'e giden ilk Türk başbakan olarak gerçekleştirdiği ziyaret iki ülke arasında yakın ilişkiler döneminin başlangıcıdır. İki ülke 21-23 Şubat 1996'da Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşmasını ve 26 Ağustos 1996'da savunma endüstrisi alanında ikinci bir anlaşma imzalamış, bunu

çeşitli düzeylerde ekonomik ve askeri anlaşmalar izlemiştir.³⁸ İlişkilerin askeri yönünün ağırlık kazanması Türkiye-İsrail ilişkileri değil Türk Ordusu-İsrail ilişkileri olarak adlandırılmasına da yol açmıştır.³⁹

Türkiye-İsrail ilişkilerinin özellikle iki gelişme ışığında ivme kaybettiği açıktır: Birincisi Irak Savaşıdır. Savaşın çok yönlü etkileri olmuştur. TBMM'nin 1 Mart 2003'de Irak'a asker gönderme yönündeki tezkereyi reddetmesinden sonra yaşanan ABD-Türkiye ilişkilerindeki gerilim İsrail ile ilişkilere de yansımıştır. Ayrıca Irak'ın geleceğine ilişkin iki ülkenin politikalarının uyuşmaması da sorun yaratmıştır. İkinci gelişme ise Türkiye'de Orta Doğu'ya ilişkin çok yönlü politikayı benimseyen AKP'nin iktidara gelmesidir. Yeni hükümetin özellikle İsrail'in Filistin topraklarındaki saldırılarını sert dille eleştirmesi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail'in Refah Mülteci Kampına düzenlediği operasyonu "devlet terörü"⁴⁰ olarak nitelendirmesi ve Şubat 2006'da Hamas lideri Halid Meşal'in Ankara'ya gerçekleştirdiği ziyaret kırılma noktalarıdır.

İki ülke arasındaki ilişkilerde yaşanan bu gelişmelere rağmen, İsrail-Türkiye ilişkilerini tek boyutlu düşünmek mümkün değildir. Kuzey Irak'ta Kürtlere verdiği desteği İsraili yetkililer inkâr etmekte bununla birlikte, basına yansıyan haberler bölgede İsrail'in aktif olduğunu göstermektedir. 2006 Eylül'ünde BBC'de yayınlanan Newsnight adlı programda İsraili uzmanların Kuzey Irak'ta Kürt militanlara atış talimi yaptırma görüntüleri yer almıştır. Kürt yetkililer konu ile ilgili yorum yapmazken, İsrail her hangi bir bağlantıları olduğunu reddetmiştir.⁴¹ İsrail'in bu ilişkileri her seferinde inkâr etmesinin önemli bir nedeni de Türkiye ile ilişkilerini belli bir düzeyde tutma çabasıdır. İsrail Dışişleri eski müsteşarı Alon Liel Irak'ın parçalanması durumunda, kuzeyde bir Kürt devleti kurulması ihtimalinin İsrail'in çıkarlarına aykırı olmadığını ancak Türkiye böyle bir şey istemediği halde Kürt devletine destek vermenin, teşvik etmenin çılgınlık olacağını söylemektedir. Alon Liel'in bir diğer argümanı da Türkiye'nin yanı sıra ABD de bunu istemezken İsrail'in böyle bir politika izleyemeyeceğidir.⁴² ABD'nin bölgeye yönelik politikası önemli bir kriterdir. Kürtlerin bağımsız bir devlet kurması halinde, Irak'ta %60-65 olan Şii oranı %80-85'lere varacak ve Irak bir Şii devleti haline gelecektir. Bu ihtimali ortadan kaldırmak için ABD bağımsız bir Kürt devletine karşı çıkmakta ve Kürtleri federas-

yon formülü çerçevesinde merkeze çekmeye çalışmaktadır.⁴³ Her ne kadar ABD politikalarının ardında İsrail'in olduğu ileri sürülse de çelişkilerin ortaya çıktığı bu gibi durumlarda İsrail'in açıkça bağımsız politikalar izlemesi beklenmez. Öte yandan bağımsız Kürt devleti ile artacak Şii etkisi, İsrail için de tehdit oluşturmaktadır. İsrail'in zaten artmakta olan Şii etkisine karşı Kürtleri elinde koz olarak tutmak istemesi bu politikanın birbiri ile çelişen iki boyutudur. İsrail'in Kuzey Irak'ta izlediği politika Türkiye'yi gözden çıkardığı anlamına gelmektedir. Halen yürürlükte olan pek çok askeri anlaşmanın yanında, Türkiye bölgesinde istikrarlı ve güçlü bir ülke olarak kaybedilmemesi gereken bir müttefiktir. İsrail, Türkiye ile ilişkilerini bozmak istemezken, öte yandan kendine bölgede önemli bir manevra alanı sağlayan Kürtlerle ilişkilerini sürdürmeye devam edecektir. Türkiye'nin bu gerçekten hareketle, çok boyutlu politikayı sadece farklı ülkelerde ve bölgelerde ilişki kurmak olarak değerlendirmemesi, bir ülke ile ilişkileri de farklı boyutlarda ele alarak buna göre politikalar geliştirmesi gerekmektedir. ■

dipnotlar

- 1 Abbas Shibliak, *The Lure of Zion: The Case of Iraqi Jews*, London, Al Saqi Books, 1986, s.20; Şalom Nakdimon, Irak ve Orta Doğu'da MOSSAD, çev.Ahmet Ekinci, Ankara, Elips Kitap, 2004, s.13.
- 2 Cevat Eroğlu, *İsrail'in Beka Stratejisi ve Kürtler*, İstanbul, Sayfa Yayınları, 2003, s.80; "Barzani harita verdi, İsrail bombalandı", Aksiyon Dergisi, Sayı 432, 17 Mart 2003.
- 3 Cevat Eroğlu, *a.g.e.*, s.80.
- 4 Ümit Özdağ, *Türkiye Kuzey Irak ve PKK*, Ankara, ASAM Yayınları, 1999, s.188.
- 5 Dan Raviv, Yossi Melman, *Every Spy a Prince: The Complete History of Israel's Intelligence Community*, Boston, Houghton Mifflin Company, 1990, s.82.
- 6 "Barzani harita verdi, İsrail bombalandı", *Aksiyon Dergisi*, Sayı 432, 17 Mart 2003.
- 7 Melek Fırat, "1962-1975 Kuzey Irak Kürt Ayaklanması" *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der.Baskın Oran, Cilt I, 7. B, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s.787
- 8 Amatzia, Baram, "İsrail ile Irak'ta Kürt Sorunu." *Avrasya Dosyası Dergisi*, Cilt I, Sayı 4, İlkbahar 1996,s.149.
- 9 "İsraililer her ay düzenli verilen 50 bin dolarlık yardımların dışında ekstra 50 binlik paketler veriyorlardı Kürtlere." Cevat, Eroğlu, *a.g.e.*, s.84 "Molla Mustafa Barzani'ye Irak'a vermiş olduğu mücadeleden dolayı silah ve mühimmat olmak üzere bir çok masrafları karşılamak için her ay 100 bin ABD Doları da İsrail tarafından gönderiliyordu." Hakkı Öznur, *Cahşların Savaşı*, Ankara, Altınküre Yayınları, 2003, s.276.
- 10 Dan Raviv, Yossi Melman, *a.g.e.* s.83.
- 11 Hakkı Öznur, *a.g.e.*, s.275.

- 12 Ian Black, Benny Morris, *Israel's Secret Wars : A History of Israel's Intelligence Services*, New York, Grove Weidenfeld, 1991, s.185.
- 13 "11 Eylül 1969 tarihli İngiliz Daily Telegraph gazetesi, Iraklıların söz konusu sabotajı İsrail tarafından planlandığına inandığını yazmıştır." aktaran Şalom Nakdimon, *a.g.e.*, s.185.
- 14 Ian Black, Benny Morris, *a.g.e.*, s.327-328.
- 15 Şalom Nakdimon, *a.g.e.*, s.8.
- 16 Hakkı Öznur, *a.g.e.*, s.276.
- 17 *a.g.e.* s.282.
- 18 Murat Yetkin, "Kürt Devleti Kurulabilir", *Radikal Gazetesi*, 24 Şubat 2004.
- 19 "1988 senesi itibarı ile İsrail göçen bu insanların sayısının 180.000 olduğu belirtilmektedir". Ümit, Özdağ, *a.g.e.* s.188.
- 20 Şalom Nakdimon, *a.g.e.*, s.217-221.
- 21 Hakkı Öznur, *a.g.e.*, s.283.
- 22 Ümit Özdağ, *a.g.e.*, s.190.
- 23 Cevat Eroğlu, *a.g.e.*, s.148-149.
- 24 Gökhan Çetinsaya, *SETA Irak Raporu*, Ankara, SETA Yayınları, Nisan 2006, s.2; Murat Yetkin, "Kürt Devleti Kurulabilir", *Radikal Gazetesi*, 24 Şubat 2004.
- 25 Sedat Laçiner, "İsraili Askerler ve Iraklı Kürtler," *USAK Stratejik Gündem*, 9 Temmuz 2006.
- 26 Cengiz, Çandar, *Orta Doğu Çıkmazı*, İstanbul, Hil Yayını, 1983 s.37'den Oded, Yinon, "1980'lerde İsrail için Strateji", *Kivunim Dergisi*, Sayı 14, Şubat 1982.
- 27 *a.g.e.*
- 28 John Mearsheimer, Stephen Walt, "Israel Lobby", *London Review of Books*, Vol 28, No.6, 23 March 2006; <http://ksnotes1.harvard.edu/Research/wpaper.nsf/rwp/RWP06-011>
- 29 "Let the Kurds be," *The Jerusalem Post*, 28 May 2004.
- 30 Seymour M Hersh, "Plan B," *The New Yorker*, 28 Haziran 2004, http://newyorker.com/printable/?fact/040628fa_fact; "İsraililer Kuzey Irak'ta Faaliyette," *Radikal Gazetesi*, 22 Haziran 2004.
- 31 "Gül: İsrail'e Güvenmek Gerek", *Radikal Gazetesi*, 23 Haziran 2004
- 32 "Kurds and Israel, Longstanding Ties," *Aljazeera*, 20 Temmuz 2004, <http://www.aljazeera.com/cgi-bin/conspiracy-theory/fullstory.asp?id=147>
- 33 Gökhan Bacık, "The Limits of an Alliance: Turkish-Israeli Relations Revisited," *Arab Studies Quarterly*, Vol.23, Issue 3, Summer 2001, s.54.
- 34 Gökhan Çetinsaya, *a.g.e.*, s.2
- 35 Hasan Kösebalaban "Orta Doğu'da İsrail'in Kürt Kartı," *Yeni Şafak*, 27 Kasım 2007.
- 36 Meliha Altunışık, "The Turkish-Israeli Rapprochement in the Post-Cold War Era", *Middle Eastern Studies*, April 1, 2000.
- 37 "Israel Denies Role but Fears Reprisal for Ties to Turkey," *The New York Times*, February 18, 1999
- 38 Gökhan Bacık, *a.g.e.*, s.54.
- 39 Meliha Altunışık, *a.g.e.*
- 40 "Erdoğan'dan İsrail ve ABD'ye Kınama," *Hürriyet Gazetesi*, 20 Mayıs 2004 .
- 41 "Israelis' train Kurdish Forces," *BBC News*, 20.09.2006
- 42 Yetkin, Murat "Kürt Devleti Kurulabilir", *Radikal Gazetesi*, 24 Şubat 2004.
- 43 Gökhan Çetinsaya, *a.g.e.* s.5